

Սոֆիա, 21 Յուլիս 1980

Ամենապատիւ Տ. Սղիբեկ Ս. Արքեպիսկոպոս Տերտերեան
Պատրիարք Հայոց Սրուսաղեմի

Ամենապատիւ Սրբազան Հայր,

Ինչպես յայտնի է Ձեր բարձր Սրբազնութեան, անցեալները Պուլկարիա այցելութեան
առթիւ այցելեցիք նաեւ Փլովաիվ քաղաքը ու հիւր եղաք տեղւոյն մեսրապոյի Ն. Ս. Վառլամի:
Ն. Սրբազնութիւն մեսրապոյի Վառլամ խօսակցութեան ընթացքին յայտնեց, թէ
Ռիլայի պատմական վանքին մէջ կը պահպանուի հայ յեղափոխականի մը գրութիւնը՝ Ֆո-
տոպատկերներ:

Յիշեալ Ֆոտոպատկերներ յանձնուեցաւ մեզի:

Ներքին կը ներկայացնենք սոյն Ֆոտոպատկերներ մէկ օրինակը: Յայտնի կ'ըլլայ, որ
«Ռաւի» կեղծանունով հայ յեղափոխական մը հինգ ամիս մնացած է Ռիլայի վանքը:
Կ'ենթադրենք թէ յիշեալ յեղափոխականը 1906ին եկած է Պուլկարիա ու Ռիլայի վանքին
մէջ գործակցած Մակեդոնական յեղափոխականներու հետ:

1908ի Թրակիան սահմանադրութեան յետոյ Թրակիան կառավարութեան կողմէ նոյն
առթիւ Պուլկար կառավարութեան մօտ կ'աշտարուած դիւանագիտական դիմումներու վրայ
արգիլուած է Հայ եւ Մակեդոնացի յեղափոխականներու աշխատանքը Պուլկարիան հո-
ղամասի վրայ:

Կը կարծենք թէ ներքին Ֆոտոպատկերներ պահպանումը Հայկական բանգարանի մէջ
առիթ կը ստեղծէ Հայ գիտնականներու կողմէ խոր ուսումնասիրութեան ու պատմական
դիպքներու պարզաբանութեան:

Խորին յարգանքներով՝

Ամենապատիւ

ՕՆՆԻԿ ԱՍԼԱՆԵԱՆ

գերագանց յաջողութեամբ իրագործած է
Ջարեան, շնորհիւ իր իւրացումի դժայ-
լելի կարողութեան և բարձր տաղանդին:

Արագութեան մեր դարը գոյցէ դժ-
ուար հանդուրժէ սակայն կեդրոնական
միակ դադարի մը շուրջ դարձող, կար-
ծես միաձոյլ կադապարի մը մէջ թափ-
ուած նման մեծածառաւ քերթողագիրք մը:

Ըսինք թէ նորակերտ բառերու սքան-
չելի ու անմրցելի վարպետ է Ջարեան:
Ստորեւ կու տանք նմոյշներ իր սրամիտ
խօսքի դարձուածքներէն, ուշադրաւ փո-
խարհութիւններէն և նորագիտ պատ-
կերներէն, ինքնակերտ բառերու փունջի
մը հետ միատեղ. —

Բանանք, պատահար, 73րդ էջը,
հոն գտնելու համար հրահաս, բիւրասա-
ղարք, ոսկեմանգալ, բոցակրակ, բիւրեղա-
քել և կարկաչազոռ բառերը:

Փոխարհութիւններէն տանք, քանի
մը էջերու վրայէն միայն, հետեւեալները.

— Հայաստանի մկանները, լուսալեցուն մար-
մին, ոսկիաեղ առասպել, ակօս հերկող
արեւ, հորիզոնների ոսկերը, ծաղկեց եր-
կինքը, հրացայ մեղեդի, կանաչ կրակ,
դեղին հառաչ և մարգարիտակերտ փայլեր:
Բարդուղիմէնէն՝ փայլակնակայծակ, ա-
հագնադղորդ, խորհրդախառնափ և այլն:

Պատկերներէն՝ լացող ծաղիկ, կարմիր
ծայն, լերկ ողկոյզ, հրացայ գոմէ, հուրէ
դանակ և շատ ուրիշներ:

Ընել համապարփակ վերլուծումը Կ.
Ջարեանի վիթխարի վառարկին՝ դուրս
կը մնայ ծիրէն ու ծրագրէն մեր այս հա-
մեսաւ ու հպանցիկ նկատողութիւններուն:

Ջարեանի այս հատորը կարեւոր ներ-
դրում մըն է արդի հայ գրականութեան
մէջ: Մէկը՝ դարերը արհամարհող հաս-
տարուն կաղնիներէն, հազուադէպօրէն
բուսնող գրական մեր անդաստանէն ներս:

Գ. ՃԱՐՏԱՐ

25 Մարտ 1907 թ.

Յուստով եկայ, յուսահատ վերադառնում եմ (Հայերէն)

Ստորագրութիւնը անընթեռնելի

Քաղաքացիական ռուսերէնէ

Սուրբ Իվան Ռիլիսկիի վանքը 6 ամիս ապրելէ յետոյ ստիպուած եմ ցաւ ի սիրտ եւ արցունքոտ աչքերով հեռանալ: Վաղը անսփոփ հրաժեշտ պիտի տամ վանքին յաւէտ լուռ պարիսպներուն, հպարտ, դէպի երկնային կապոյտը խոյացող խաչին: Մնաք բարով, իմ չիրականացած յոյսերուն լուռ վկաներ ... մնացէք բարով:

Վաղը կը մեկնիմ, թերեւս ծեղ երբեք չտեսնեմ, բայց գիտցէք, որ այս վանքին մէջ ամէն ինչ մօտ է իմ սրտին, ամէն ինչ թանկ, հակառակ որ այստեղ ամէն ինչ օտար էր, բայց վեց ամսուան ընթացքին ընտելացայ բոլորին, այնպէս որ այս միջավայրը ինձ հարազատ է ու սիրելի, որովհետեւ իմ ամենաթշուառ հայրենիքին պատկերն է ...

Երբեմն մութ գիշերով, ծանր խոհերէ ձերբազատուած, պատշգամէն դիտած եմ աշխարհի սոյն հրաշագեղ վայրը: Խորհրդաւոր կիսախաւարին մէջ ընկղմած վանքի անոյշ եւ խաղաղ բունը ու զգացած բնութեան շունչը: Օ, որքան խորհրդաւոր եւ վեհ էին այդ պահերը ..., բոլորովին անծնատուր եղած երազանքներու: Բայց յանկարծ, ըստ զուգորդութեան օրէնքներուն, դաւաճան խոհ մը ուրիշ պատկեր մըն է սփռած առջեւ ...: Հեռաւոր, արցունքի եւ արիւնի, Հայաստան կոչուած երկրի բարձր ժայռերն ու հպարտ զագաթները, ուր միայն արքայական արձիւներն են բոյն շինողները, հինաւուրց վանքի մը աւերակները: Այդ տեսիլը սարսուռով կը պատէ հոգիս: Տխրութիւն եւ խաւար կը տիրէ այդ աւերակներուն վրայ, ուր մահը ամէն ինչ առած է իր սառն սաւանիւններէ ու գիշերուան խաւարին մէջ բուրբը չար ոգիներու նման կ'ողբան իրենց չարագուշակ ըղաւանքը ... Այնտեղ, երկրի վրայ իջնողը խաւարն է ու մահը ...:

Ծանր մղձաւանջէն զարթնած, դարձեալ կը զգամ Ռիլայի խաղաղ գիշերուայ շնորհալիութիւնը:

Ոհ, Աստուած իմ, ոհ, սուրբ Ազատութիւն, ինչո՞ւ լքեցիր իմ թշուառ Հայրենիքս, ինչո՞ւ ամէն ինչ թողիք բռնակալի քմահաճոյքին ...

Երկար ծմրան գիշերներ, իմ մօայլ խոհերուս ծինապատ գիշերներ: Զինք օդին մէջ կը խայտան ծինի փաթիլներ, միայն Ռիլսկա գետակի հոսքը եւ անոր առեղծուածային երգն են որ կը խանգարեն ծինապատ գիշերուայ անդորրը: Կ'երգէ գետակը ... գուցէ անցեալի թրքական վայրագութիւններուն կամ քրճալիներու արշաւանքներուն համար, կամ ժողովրդի պաշտպան հայդուկներու, պուլկար հերոսներու քաջագործութիւններու գովերգը ... չեմ գիտեր, բայց այդ վսեմ երգը հարազատ է իմ սրտին:

Խցիկիս ճրագը մարած, պատուհանին մօտ նստած կ'ունկնդրեմ քամիին վայրի մուռնչը ... Օ՛, ինչպիսի թշուառութիւններու մասին կը պատմէ քամին ... Իր սոսկալի մռնչիւնը կը յիշեցնէ իմ քոյրերու եւ եղբայրներու արիւնախառն արցունքները, կը զգամ անոնց մեծ վիշտը:

Մնաս բարով, վանահայր, քո հայրական հոգատարութիւնը եւ սիրալիր վերաբերմունքը դէպի վտարանդիս երեք չպիտի մոռացուի: Տարիներ պիտի անցնին, եթէ օր մը իրականանայ մեր երազանքը՝ ազատ Հայաստանը, անոր աշուղները գիւղէ գիւղ թափառելով իրենց քաջաց գովքը երգելու, անպայման պիտի յիշատակեն եւ Խոսիփ վարդապետը: Իսկ եթէ հայութեան վիճակուած է մահ, ես՝ իմ ժողովրդիս վերջին գաւազնը, գէնքը ձեռքիս փառապանծ մահով գոհունել առաջ, վերջին պահուն, ժպիւղ դէմքիս պիտի ըսեմ. — Մնաս բարով եւ դուն, ազնուական վանահայր Խոսիփ ...

Մնացէք բարով, սրբավայր, վանահայր եւ վանականներ, ես կը մեկնիմ ուրախ նախազգացումով, որ շուտով պիտի մեռնիմ, իսկ դուք, աշխարհիս այս չքնաղ անկիւնը դեռ երկար պիտի ապրիք: Ես հետս պիտի տանիմ հիանալի յիշատակներ:

«ՍԻՈՆ» Ի ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Պէյթ-Հանինայէն, Տիար Յ. Աղապէկ-
եան կը հարցնէ. —

Գիտենք թէ Հայց. եկեղեցին Տաղա-
ւար կամ այլ կարեւոր տօներուն համար
սահմանած է պահեցողութեան շրջանները
ի՞նչ բացատրութիւն կրնաք տալ սակայն
Ս. Սարգսի, եղիական և Ս. Յակոբայ
չարաթապահներուն, քանի որ յիշեալ
երեք սուրբերու յիշատակի օրերը հրա-
մայուած տօներ չեն մեր Օրացոյցի մէջ:

Նախ յայտնենք հարցասէր ազգայի-
նին թէ Ս. Սարգսի անունով պահք չունի
գոյութիւն մեր Տօնացոյցին մէջ: Այդ-
պէս է կոչուած ժողովուրդին կողմէ, ո-
րովհետեւ կը գրաւէ Ս. Սարգսի տօնովը
փակուող եօթնեակը, իրականութեան մէջ
ան կը կոչուի Առաքաւորաց պահք, որ
հաստատուած է Ս. Լուսաւորչի կողմէ,
իբր նախապատրաստութիւն Մեծ Պահոց:
Եղիա մարգարէն կը հանդիսանայ մարգա-
րէից դասուն ամենէն կարկառուն գէմքը:
Բաց աստի, Յինանց երկարատե ուտիքի
շրջանէն ետք, բնական է որ մեր եկեղե-
ցին սահմանէր պահեցողութեան եօթնեակ
մը: Դաւով Ս. Յակոբայ չարաթապահին,
ան կը կենայ կեդրոնը Յիսնակի միջոցին,
որ կը գրաւէ Ս. Ծննդեան տօնը կանխող
եօթը եօթնեակները: Փոխանակ, Արեւել-
եան այլ եկեղեցիներու նման, ամբողջ
այդ շրջանը պահք բռնելու, մեր եկեղե-
ցին բաւականացած է այդ շրջանին առա-
ջին, միջին և վերջին եօթնեակներու
պահեցողութեամբ: Անոնք կը կոչուին,
յաջորդաբար, Յիսնակի (և ոչ՝ Յիսնակաց,
ինչպէս ոմանք կը գրեն), Ս. Յակոբայ
(Սուրբին տօնը կանխող օրերուն իյնա-
լուն) և Ս. Մենդեան, որ մէկ օրով երկար
է միւսներէն, ճրագաւորացը չհաչուած:

ԴՈՒՐԵԱՆ ՅՈՐԵԼԵԱՆԻ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՐԴԻՒՆՔԸ

Դուրեան Յոբելեանի առթիւ Ամերի-
կայի մէջ կատարուած հանգանակութեան
գումարը, 1393 Սթերլին և 10 շիլին,
ստացուեցաւ Ս. Աթոռոյ Տեղապահ Սըր-
բաղանին (Մեսրոպ Արքեպս. Նշանեան —
Մ. Խ.) կողմէ — որ նոյն տունն Ատենա-
պետն է Յոբելինական կեդր. Յանձնաժո-
ղովոյ — Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի
կեդր. վարչութեան միջոցաւ: Սոյն գու-
մարը փոխանցուեցաւ Յոբելին. կեդր.
Յանձնաժողովին, իր նպատակին յատ-
կացուելու համար: Սիոնի ընթերցողները
գիտեն թէ հանգանակութեան արդիւնք
մօտ 3613,15 Սթերլինի գումարը պիտի
յատկացուի Ս. Աթոռոյ Տնօրէն Ժողովի
կողմէ ի յիշատակ Դուրեան Յոբելեանին
նուիրուած գետնին վրայ (որ Մեծ Արտ
կոչուած թանկարժէք հողին մէջ է) հա-
ստեալներ անշարժ կալուած մը շինելու,
և ասոր արդիւնքով, արդէն կազմեալ
կանոնագրի մը համեմատ՝ հայերէն գիր-
քեր տպելու:

Այս շէնքի շինութեան համար Յանձ-
նախումբ մը արդէն ընտրուած և գործի
սկսած է:

Այս առթիւ Յոբելին. կեդր. Յանձ-
նաժողովը խորին շնորհակալութիւն կը
յայտնէ Ամերիկայի հայութեան՝ իր նուիր-
ատուութեան համար, և Ամերիկայի Յո-
բելինական Յանձնաժողովին՝ իր օգնե-
րուն համար:

(«Սիոն», 1930. Դ. Տարի, Դեկտեմբեր,

թիւ 12, էջ 399 - 400):

Միակ խնդրանքս է ձեր աղօթքներուն մէջ լմոռնաք յիշել Հայաստանի համար ան-
յոյս կռուող եւ հերոսի մահով զոհուող հայդուկները: Աղօթեցէք, թերեւս Աստուած լսէ...

28 Մարտ 1907

ՔէՈՏՈՐ ՓԱՆՈՎ
(Ռաշիտ)

Ռիլայի վանք